

VÝROČNÍ ZPRÁVA

KOMITÉTU PRO UDRŽOVÁNÍ PAMÁTEK Z VÁLKY ROKU 1866

Komitét pro udržování památek z války roku 1866 je občanským sdružením podle zákona 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Byl zřízen v roce 1990 jako nástupce zaniklého Spolku pro udržování válečných památek na bojišti Královéhradeckém v Hradci Králové a dalších zaniklých spolků obdobného zaměření, které ukončily svoji činnost po roce 1918, 1951, resp. 1959. Sídlem Komitétu 1866 je budova Muzea východních Čech v Hradci Králové, Eliščíno nábreží 465, 500 01 Hradec Králové.

ÚVODNÍ SLOVO PŘEDSEDY KOMITÉTU 1866

Úkolem tohoto materiálu je vyhodnocení naší činnosti v uplynulém roce 2003. Přehled naší činnosti v hodnoceném období navazuje na toto moje úvodní slovo, a proto považuji za vhodné podívat se na naši práci z nadhledu vyššího, než je jeden uplynulý rok. V letošním roce se vrací občané naší republiky, po mnoha letech, do evropského společenství národů. Na tuto skutečnost musíme zareagovat v našich zaměstnáních, rodinách i v našem spolku. Z tohoto pohledu považuji za silné stránky Komitétu 1866 následující skutečnosti:

- Stanovy našeho spolku definují i do dalšího období výstižně naše cíle a způsoby jak těchto cílů dosáhnout.
- Jsme spolek nepolitického zaměření, od přijetí nových Stanov se nevyskytly názory ani požadavky na vyloučení našich členů za kritiku či požadavky na reorganizaci sdružení.
- Nejsme výběrovou organizací - naopak, naši členové představují průřezové zastoupení celé naší společnosti.
- Předsednictvo Komitétu 1866 splnilo společenskou objednávku - začalo spolupracovat s novými státními orgány, především s hejtmanstvím Královéhradeckého kraje, s představiteli obcí nacházejících se v jednotlivých areálech bojišť a přešlo do rutinního způsobu spolupráce s Muzeem východních Čech v Hradci Králové.
- V komunikaci členů předsednictva převládá elektronická forma výměny informací a digitální forma obrazové dokumentace.
- Spoluprací s firmou AXA Hradec Králové jsme vytvořili jednotný grafický styl tištěných materiálů, spolkovému časopisu "Bellum 1866" dáváme grafické zpracování oslovující nejen naše členy, ale i širší veřejnost.

Každá mince má dvě strany, a tak i v našem Komitétu 1866 vidíme některé problémové oblasti:

- Trvalým rozšiřováním činnosti spolku narážíme při jednáních předsednictva na hranice možností jednotlivců především z časových důvodů. V předsednictvu se zabýváme především úkoly dlouhodobého charakteru, někdy

na úkor denní spolupráce s našimi členy. Řešení vidíme v delegování práv a povinností členů předsednictva na regiony v čele s techniky jednotlivých bojišť. V posilování samostatnosti práce jednotlivých regionů bojišť nevidíme slabost našeho spolku, ale naopak jedinou cestu dalšího rozvoje. K tomu nepotřebujeme spolek reorganizovat, ale stačí změnit způsob práce našich techniků a našich členů žijících v jednotlivých regionech.

- Samostatným problémem v naší činnosti je rozdílná aktivita našich členů. Výsledky práce Komitétu 1866 v roce 2003 nejsou výsledky práce všech členů. Řešení vidíme ve větší komunikaci předsednictva vzhledem k členské základně a v aktivizaci nových členů. Zkrátka, než začneme kritizovat naše jednotlivé členy, potřebujeme vytvořit v předsednictvu lepší systém spolupráce nás všech.
- Jsme spolek lidí mající vedle ctností samozřejmě i nějaké nectnosti:
  - dodnes si někteří naši členové budují jedinečnost zadržováním informací
  - někdy raději kritizujeme, než pracujeme
  - účast na společných akcích je nerovnoměrná.

Z výčtu našich neúspěchů je vidět, že se nejedná o neřešitelné problémy, a že v naší činnosti převládá tvůrčí práce.

Závěrem děkuji všem aktivním členům za výsledky práce Komitétu 1866 v roce 2003.

HISTORIE KOMITÉTU 1866

Popud ke vzniku spolku, který si vytyčil za cíl ochranu a údržbu stávajících a zřizování nových pomníků z prusko-rakouské války roku 1866 na bojišti u Hradce Králové byl dán 16. listopadu 1888. Toho dne probíhal v lese Svíb, který leží nedaleko obce Chlum u Hradce Králové, lovecký hon. Mezi účastníky byl také setník zemské obrany ve výslužbě a válečný invalida Jan Nepomuk Steinský.

Vzpomínka na krvavou řež z roku 1866 umocněná chmurným podzimním počasím a desítkami hromadných hrobů, označených rozpadajícími se provizorními dřevěnými kříži nebo plukovními pískovcovými pomníky, přiměla setníka Steinského k myšlence založení spolku, který bude pečovat o zřízené hroby a pomníky padlých vojáků, bude iniciovat zřízení či vlastními silami budovat nové památníky na místech posledního odpočinku rakouských, pruských a saských vojáků. Myšlenka vyslovená nahlas Janem Steinským se setkala s ohlasem přítomných. Idea zřízení záslužného spolku byla následně interpretována redakcí Vojenských listů a Ratiboru několika články.

Již 2. prosince 1888 proběhla v obci Cerekvice nad Bystřicí ustavující schůze Komitétu, který dostal název "Das Lokalkomitée zur Errichtung und Erhaltung der Krieg-Denkmale auf dem Schlachtfelde bei Königgrätz im Jahre 1866", česky "Komitét pro udržování pomníků na bojišti Králové-hradeckém." Jeho předsedou se stal Jan Steinský, jednatelem Antonín Tvrzský, řídicí učitel v Cerekvici, a technickým referentem ředitel Odborné školy sochařské a kamenické v Hořicích Vilém Dokoupil. Z dalších osobností, které se intenzivně zapojili do činnosti nově zřízeného Komitétu, lze jmenovat Jana Weinzettela, c. k. poručíka ve výslužbě,

Františka Waldeka, majitele realit a cihelny v Plotíštích či dvorního radu Ludvíka von Malovtze, který převzal nad spolkem protektorát. Sídlem spolku se stala Cerekvice nad Bystricí, později se přestěhoval do Hořic a v roce 1891 definitivně přesídlil do Hradce Králové. V roce 1891 evidoval Komitét na královéhradeckém bojišti 227 památek.

Spolek brzy získal na důležitosti, členů přibývalo a do jeho řad vstupovaly osobnosti veřejně činné a vážení občané měst na Královéhradecku. Příčiněním těchto členů - mecenášů - bylo během dvou let (1889-1891) opraveno všech 227 evidovaných památek. Byly opraveny či zřízeny nové kříže na hromadných hrobech a odborně restaurovány kamenné náhrobní kameny i monumentální pomníky. Vznikaly také nové památky. V roce 1898 bylo v evidenci 319 pomníků, o rok později již 342 a za další dva roky rovných 400!

Po zřízení spolku pro udržování válečných hrobů z roku 1866 na bojišti královéhradeckém začaly obdobné spolky vznikat i na dalších bojištích. V roce 1890 to bylo ve Dvoře Králové n/L, dále v Jičíně, Mnichově Hradišti a Podolí, Starém Rokytínku, Liberci, Novém Bydžově a České Skalici. Podstatnou úlohu při zřizování dalších spolků na ostatních bojištích z prusko-rakouské války roku 1866 měl majitel náchodského zámku a velkostatku princ Vilém ze Schaumburg-Lippe a také velitelství 9. armádního sboru v Josefově pod velením generála jízdy prince Leopolda Croye.

V roce 1892 byla z iniciativy velitelství 9. armádního sboru a pod záštitou prince Viléma ze Schaumburg-Lippe vedena jednání představitelů jednotlivých spolků o jejich sloučení v ústřední spolek, který by zajišťoval péči o válečné hroby z roku 1866 na celém území Čech a Moravy. 18. června 1892 byly c. k. místodržitelstvím v Praze podepsány nové stanovy ústředního spolku a 21. 12. 1892 se konala první valná hromada spolku v Hradci Králové. Komitét měl tehdy 24 zakládajících a 132 přispívajících členů. Předsedou spolku byl jednohlasně zvolen baron Rudolf Ulmenstein a protektorem spolku byl jmenován princ Vilém ze Schaumburg-Lippe.

Největšího rozkvětu dosáhl ústřední spolek v prvním desetiletí 20. století. V roce 1908 měl 6 čestných, 75 zakládajících a 729 přispívajících členů, 12 místních spolků a 1 pobočný spolek v německé Vratislavi. První světová válka však činnost značně ochromila a ve změněné poválečné politické situaci doporučil výbor poslední valné hromadě konané 16. května 1919 rozpuštění spolku a převedení jeho majetku na ministerstvo národní obrany, které zřídí při Odborné škole pro kameníky a sochaře v Hořicích nadaci pro udržování hrobů a pomníků z války roku 1866. Tak se také stalo a spolek svoji činnost ukončil. Některé spolky na jednotlivých bojištích, jako například v Hradci Králové a Jičíně, však v činnosti pokračovaly.

Právním nástupcem ústředního spolku se skutečně stala nadace pro udržování hrobů a pomníků z války roku 1866 zřízená při Odborné škole pro kameníky a sochaře v Hořicích, která se prvně sešla v únoru 1927. Nadace, respektive její výkonný orgán - správní komise - více či méně spolupracovala jak s jednotlivými spolky původního Komitétu, které v činnosti pokračovaly, tak také se spolky nově vznikajícími. Tak tomu bylo například v Náchodě, kde četnický strážmistr Bohuslav Peterka založil "Odbor pro udržování válečných hrobů a pomníků při odbočce Svazu čsl. četnictva v Náchodě". Přestože financování péče o památky

bylo závislé zejména na úrocích z nadačního fondu, podařilo se během deseti let udržet hroby a pomníky v dobrém stavu.

Druhá světová válka péči o památky z roku 1866 nejprve značně ochromila a od jara 1943 úplně zastavila, když nadační majetek byl převeden na Bezirkskommando v Hradci Králové. Po roce 1945 k určitým aktivitám došlo, avšak v roce 1951 byly veškeré spolky a nadace zrušeny zákonem.

Činnost původního ústředního spolku byla obnovena na jaře 1990, kdy byl na ustavující valné hromadě přijat název Komitét pro udržování památek z války roku 1866, jehož sídlem se stal Hradec Králové.

V prvních pěti letech se uskutečnila intenzivní jednání s orgány místních samospráv, na jejichž katastrofách se válečné hroby a pomníky z prusko-rakouské války roku 1866 nacházejí. Na tato jednání navazovaly intervence na státní správu, zastoupenou jednotlivými okresními úřady. Technickým referentům Komitétu 1866 se na jednotlivých bojištích podařilo zajistit několik dílčích oprav menších pomníků včetně oprav památek svépomocí.

Péče o válečné hroby vyvrcholila v letech 1995 a 1996. Zejména v roce 130. výročí války "šestašedesáté" se podařilo téměř na všech bojištích vyvinout pozoruhodnou aktivitu, kdy byly opraveny takové památky, jako například pomník Myslivce ve Vysokově u Náchoda, ústřední pomník ve Sviništaněch věnovaný 37. pěšímu pluku, ústřední pomník v Kláštere u Mnichova Hradiště, soubor 4 pomníků v Josefově na vojenském hřbitově a více než 2 desítky dalších v severních Čechách počínaje a na jižní Moravě konče.

Následujících 5 let (1997-2001) bylo co se oprav pomníků týče obdobím určité stagnace Komitétu, nicméně i v tomto období se jednotlivým technickým referentům Komitétu 1866 a zejména dalším spolkům a institucím, zabývajícím se ochranou a péčí o válečné památky z roku 1866, podařilo mnohé:

- Hradec Králové - pomníky na chlumském hřbitůvku a na pruském hřbitově, typové pyramidy ve Svíbu, komplexní oprava pomníků cca 2/3 na hřbitově v Probluzi,
- Náchod - 3 pomníky na staroměstském hřbitově, více než 10 pomníků ve Vysokově, Václavcích a Šonově, 2 pomníky v Hronově,
- Česká Skalice - Spící lev v Dubně, 3 památky u kostela v Malé Skalici, 37. pěší pluk v Malé Skalici, pomník 2 pruských důstojníků v Hoříčkách,
- Sviništany - 2 pomníky 37. pěšího pluku, 3 menší pyramidy v Sebuči a Dolanech, 3 pomníky v Miskolezích,
- Trutnov - oprava památek Janské kaple
- Dvůr Králové - úprava okolí pomníku u nádraží a údržba hřbitůvku v Kocbeřích
- Jičín - více než 2 desítky pomníků poškozených vandaly u Ossaria ve Kbelnici.

Komitét 1866 nejenom opravoval stávající pomníky, ale zřizoval nové nebo se na jejich zřízení podílel: Častolovice, Říčany, Chlum, Popovice, Velká Jesenice, Dvůr Králové nad Labem, Náchod.

Z další činnosti lze vyzdvihnout osvětově-popularizační a publikační činnost. Komitét 1866 se podílel od r. 1990 na více než 10 regionálních výstavách, uspořá-

dal či byl spolupředatelem desítek tématických přednášek a exkurzí s výkladem po jednotlivých bojištích. Od roku 1990 vydal ve spolupráci s dalšími institucemi několik publikací - průvodců a sborníků. V neposlední řadě vydává monotematický časopis *Bellum 1866*, který od r. 1997 vychází v rozsahu 4 čísel ročně a v r. 2002 oslavil 10. výročí svého trvání.

Není možné se nezmínit také o činnosti vojensko-historické uniformované skupiny, která od samého počátku obnovení činnosti Komitétu 1866 působila v jeho řadách. Tito členové Komitétu 1866 v historických uniformách rakouského c. k. pěšího pluku č. 18 z let 1861-68 vystupovali v rámci vojensko-historických kulturních akcí po celé ČR. V roce 1996 došlo k osamostatnění této skupiny a Komitét 1866 se věnuje zejména svému prvotnímu poslání - ochraně a péči o válečné hroby a pomníky. S jednotlivými vojensko-historickými spolky však spolupracuje při organizaci vojensko-historických akcí u příležitosti výročí událostí prusko-rakouské války roku 1866.

Rok 2002 byl pro Komitét 1866 rokem významných změn. Tou nejpodstatnější změnou bylo vypracování nových stanov, které odpovídají původnímu cíli spolku, dnešním potřebám široké členské základy a jsou zároveň v souladu s platným právním řádem České republiky. Tyto stanovy byly přijaty na 12. Valné hromadě konané 16. března 2002 v Hradci Králové.

Na královéhradeckém bojišti přinesla konkrétní ovoce dohoda o obnovení spolupráce mezi Komitétem a Střední průmyslovou školou kamenosochařskou v Hořicích. Na základě smlouvy o dílo bylo opraveno 9 pomníků. Úspěšně se podařilo završit několik let pozastavený projekt obnovení pomníku 6. dělostřeleckého pluku v Neděličtích, kdy byla akceptována původní cenová nabídka akademického sochaře René Tikala z roku 1995. Na náhodském bojišti byla nejnáročnější akcí celková renovace pomníku VI. armádního sboru ve Václavících. Na jičínském bojišti se práce soustředily na vojenský hřbitov v Kbelnici.

Členové spolku v roce 2002 uspořádali nebo spolupředávali pět významných akcí:

- Prezentace knihy *Prusko-rakouská válka v roce 1866 na Trutnovsku a Královédvorskou*
- Centrální vzpomínková akce Komitétu 1866 ke 136. výročí prusko-rakouské války ve Švijanech na Turnovsku
- Slavnostní odhalení pomníku 6. dělostřeleckého pluku v Neděličtích
- Kulturní akce ke 136. výročí bitvy u Hradce Králové
- Kulturní akce ke 110. výročí zřízení spolku pro udržování památek na bojišti u Dvora Králové nad Labem.

V rámci spolkové činnosti spolupředávali členové Komitétu poznávací zájezdy - v létě do Francie na bojiště z německo-francouzské války 1870-71 a z I. světové války, v září pak na slavkovské bojiště a na slavnosti maršála Radeckého v Rakousku.

V průběhu roku se rozvíjely stávající a navazovaly nové kontakty s orgány místních samospráv i Královéhradeckého kraje, které významně přispěly při obnově řady pomníků. Zároveň se také zvýšil finanční rozpočet spolku díky promyšleně podávaným žádostem o granty (na místní, krajské i republikové úrovni). Členská základna se v roce 2002 zvýšila na 89 členů.

ČINNOST KOMITÉTU 1866 V ROCE 2003

K 31. prosinci 2003 měl Komitét 1866 105 řádných, 7 čestných a 20 zaslužilých členů. V průběhu roku byl předsednictvem přijat rekordní počet 24 nových řádných členů, což je největší nárůst od roku 1990.

Činnost Komitétu pro udržování památek z války roku 1866 v roce 2003 lze rozdělit do několika samostatných oblastí:

1. **Péče o válečné hroby a pomníky**
2. **Pořádání vzpomínkových, kulturních a společenských akcí**
3. **Publikační činnost**
4. **Spolková činnost**
5. **Spolupráce s orgány státní správy a samosprávy**

PÉČE O VÁLEČNÉ HROBY A POMNÍKY

V loňské výroční zprávě Komitétu 1866 bylo konstatováno, že v oblasti péče o památky na královéhradeckém bojišti byl uplynulý rok (2002) tím nejpłodnějším v novodobé historii Komitétu 1866. Tato skutečnost se již dnes nezakládá na pravdě, protože rok 2003 předčil všechna očekávání. Spolupráce se Střední průmyslovou školou kamenosochařskou v Hořicích v Podkrkonoší, odborem válečných hrobů ministerstva obrany ČR, Královéhradeckým krajem, Muzeem východních Čech v Hradci Králové i jednotlivými městy a obcemi, zahájená v letech 2001 a 2002, přinášela své ovoce v podobě desítek dalších opravených válečných hrobů a pomníků z prusko-rakouské války roku 1866 a to nejenom na bojišti u Hradce Králové, ale také na ostatních bojištích východních Čech. V tomto roce bylo Komitétem 1866 opraveno celkem 58 pomníků.

A právě tato skutečnost nás, všechny členy Komitétu 1866 bez výjimky, zavazuje přiložit svou ruku k dílu nejenom na nejnámějších bojištích u Trutnova, Náchoda či Hradce Králové, ale také na místech bojů v Libereckém kraji nebo na Tovačovsku.

Zpráva technického referenta bojiště u Hradce Králové

Ladislav Petráček / Jiří Vilím / Pavel Mrkvička

Pracovní zaneprázdnění technického referenta pro bojiště u Hradce Králové Ladislava Petráčka nemělo zásadní vliv na činnost Komitétu 1866 na tomto bojišti. Povinností plynoucí z této odpovědné funkce se v květnu 2003 ujali kolegové Radek Teichman, Pavel Mrkvička a Jiří Vilím.

Nejvýznamnější památkou z prusko-rakouské války roku 1866 na Královéhradecku, kterou se podařilo v roce 2003 zachránit, byl pomník 51. pěšího pluku. Nalézá se na katastru obce Máslojedy v lese Svíbu, přímo uprostřed Aleje mrtvých. Na tuto akci se podařilo sdužit finanční prostředky z několika nezávislých zdrojů - Ministerstvo obrany ČR, Královéhradecký kraj, obec Máslojedy a Komitét 1866. Restaurátorských prací a oprav se zhostili studenti SPŠK v Hořicích, Michaela Kudová, Lukáš Bezvoda a Eva a Marie Voltrový pod vedením ak. so-

Máslojedy, detail pomníku 51. pěšího pluku, e.č. 386 před rekonstrukcí, říjen 2002

Máslojedy, detail nápisové desky pomníku 51. pěšího pluku, e.č. 386 po rekonstrukci, červenec 2003

Máslojedy, oprava oplocení pomníku 51. pěšího pluku, e.č. 386, červenec 2003

Máslojedy, oprava schodiště pomníku 51. pěšího pluku, e.č. 386, srpen 2003

chaře Karla Krátkého z Pardubic, Sdružení oprav památek z Číbuze, členové Komitétu 1866, Historického 18. pěšího pluku z Hradce Králové a spolky přátel vojenské historie 6. praporu polních myslivců z Náchoda. Celkové náklady na opravu tohoto pomníku dosáhly částky přesahující 190 000 Kč.

Na bojišti u Hradce Králové bylo Komitétem 1866 opraveno v roce 2003 celkem 36 větších či menších pomníků na válečných hrobech. Na financování těchto oprav se podílely nejenom výše uvedené instituce, ale také obce, na jejichž katastru se opravované památky nacházejí - Cerekvice nad Bystricí, Dolní Příim, Hrádek, Máslojedy, Neděliště a Věstary.

V roce 2003 proběhly na královéhradeckém bojišti tři velké organizované brigády a několik menších pracovních akcí. První se uskutečnila 12. dubna 2003. Brigády se zúčastnili: P. Hruška, P. Krátký, P. Mrkvička, J. Němec, Š. Rybáková, M. Rybák, J. Špitálská, D. Špitálský a M. Suchý. Účastníci se rozdělili do dvou skupin. Jedna skupina se soustředila zejména na natírání kovových křížů, druhá se po úklidu naší neoficiální základny na Hrádku rozjela do Svíbu.

U Žizkova stolu: očištěny a natřeny šachetní kříže e.č. 321 a 322.

U Rosnic: šachetní kříže e.č. 324, 389 a 390, u kterých byla též posekaná stařina a upraveno okolí.

Bříza: v parku na návsi stojící pomníky e.č. 419 a 424 byly očištěny a pomník e.č. 424 byl doslova vyproštěn z okolní vegetace.

Dohaličky: u pomníků e.č. 12, 35, 179, 180 a 181 bylo upraveno okolí, pomník e.č. 177 byl vysekán a vyřezán z břechtanu a očištěna jeho záklopní deska. Šachetní kříž na východním okraji obce byl vyjmut z nadvakrát prasklého soklu a odvezen na Hrádek.

Kopaniny: u litinového kříže e.č. 178 byl ořezán černý bez v jeho bezprostřední blízkosti, očištěn sokl a kříž očištěn a natřen.

U lesa Svíbu: upraveno okolí pomníků e.č. 6 a 103.

V lese Havranci: vysekány nálety a provedena úprava pomníků e.č. 138, 139, 140, 141 a 472.

Druhá brigáda se uskutečnila 19. července 2003 a zúčastnili se jí P. Mrkvička, J. Němec, R. Teichman, T. Böhm a členové SPVH Náchod .

Práce probíhaly ve Svíbu u pomníku e.č. 383, 51. pěšího pluku, kde se upravovalo okolí a vyzdívala zídka kolem pomníku. Na této památce se průběžně pracovalo téměř celé léto, kdy se prací účastnili, kromě studentů a sochařů i další členové Komitétu 1866, 18. pěšího pluku z Hradce Králové a SPVH Náchod.

Třetí brigáda se uskutečnila dne 15. listopadu 2003. I přes špatné počasí se zúčastnilo 8 lidí: M. Rybáková, Š. Rybáková, M. Rybák, Fr. Nežádal, J. Němec, P. Mrkvička, Jiří Vilím a Jakub Vilím. Práce se soustředily na běžnou podzemní údržbu, zejména okolí pomníků.

Hrádek: pomník e.č. 123 na bývalé pastvině a pomník e. č. 76 saského setníka Canzlera na Jehlickém vrchu.

Komárov: soubor pomníků e.č. 81 - 83, 420 a 422 na vojenském hřbitově v bažantnici.

Dohaličky: soubor pomníků e.č. 12, 35, 177, 179 - 181 a 301 na starém hřbitově u kostela sv. Jana Křtitele.

Sadová: soubor pomníků e.č. 188, 190 a 191 na hromadném hrobě u bývalého cukrovaru.

Máslojedy, pomník 51. pěšího pluku, e.č. 386 po rekonstrukci, září 2003

Čistěves - Svíb: pomníky e.č. 5 - 7, 34, 103, 148, 155, 157, 269, 292 a 433.

Máslojedy - Havranec: pomníky e.č. 139 - 141.

Dlouhé Dvory: soubor pomníků e.č. 11, 20, 21 a 124 u bývalého ovčína.

Dolní Přím: soubor saských pomníků e.č. 61, 62, 294 a 295.

Horní Přím: soubor pomníků e.č. 64, 168, 246 a 415 v lokalitě u sv. Aloise, pomníky e.č. 63, 65, 144 a 225 v obci a pomník e.č. 67 na hrobě čtyř pruských důstojníků u polní cesty do Stěžírek.

Účelem brigády bylo též zjištění stavu pomníků a návrhy na jejich opravy v příštích sezónách. V nejhorším stavu jsme shledali pomník e.č. 123 na bývalé pastvině na Hrádku, jehož oplocení i pomník sám utrpěly zejména těsnou blízkostí pojízdného včelína, který byl od jara namáčkut těsně na plotě.

Na vojenském hřbitově v bažantnici v Komárově, jinak vzorně udržovaném, je rozestoupen sokl skládající se ze čtyř kvádrů pod pomníkem e.č. 82 (tzv. Noělův). Akutní ohrožení pomníku však nehrozí.

Objevuje se též nutnost řešit stav pomníků u zaniklého ovčína v Dlouhých Dvorech, v závislosti na vzrostlém jasanu, jež doslova rozhrnuje čtyři pomníky v jeho těsné blízkosti.

Ve Svíbu kolem pomníku e.č. 206 (balvan s křížem 4. durynského pěšího pluku) jsme přistoupili k razantnějšímu odstranění keřů v širším okruhu.

Potěšující zpráva je ta, že k pomníku e.č. 403 na hromadném hrobě mezi novostavbami v Máslojedech vznikla asi jeden metr široká ulička mezi parcelami a pomník sám je vyjmut z oploceného pozemku rodinného domu.

Celkově lze konstatovat, že stav okolí mnohých pomníků je průběžně udržován, ať jednotlivci, tak i obecními úřady, což ještě před několika lety byla věc téměř nemyslitelná.

Máslojedy, detail oplůtku pomníku 51. pěšího pluku, e.č. 386, říjen 2002 před rekonstrukcí

Máslojedy, detail pomníku 51. pěšího pluku, e.č. 386 po rekonstrukci

Hrádek, pomníky na místním hřbitově e.č. 170, 71 a 75 po restaurování, srpen 2003

Práce na Generálním soupisu válečných hrobů a pomníků z roku 1866 na královéhradeckém bojišti, započaté v roce 2002, pokračovaly i v roce 2003. Obdobně jako v loňském roce se na jeho tvorbě podílel tandem Jiří Vilím a Pavel Mrkvička. K jednotlivým pomníkům byla postupně přiřazována čísla parcel a aktualizovány již zjištěné údaje nebo zapsány nové památky, které byly zjištěny při terénním průzkumu. Byly tak zaevidovány památky e.č. 475 kříž typu 302B ve Svíbu, e.č. 476 pamětní deska plukovníka Alexandra rytíře z Lebzelternu v Hořicích, e.č. 477 pomník doktora Víta Lévíta v Hořicích, e.č. 478 pomník faráře Františka Nováka v Probluzi, e.č. 479 kříž typu č. 302A na Hrádku a e.č. 480 pamětní deska na Špryňarově statku v Máslojedech.

Ani v roce 2003 se nepodařilo uchránit královéhradecké bojiště nájezdu vandalů a zlodějů cenných památek. V srpnu 2003 byla nahlášena ztráta litinového oplůtku od jednoho z nejkrásnějších pomníků celého bojiště, od pomníku Myslivce v lese Svíbu (e.č. 292). Na konci měsíce září 2003 se však podařilo obvodnímu oddělení Policie ČR v Holohlavech poškozený oplůtek nalézt u překupníka a vrátit Muzeu východních Čech v Hradci Králové, kde je uložen v depozitáři.

V roce 2002 se podařilo Komitétu 1866 získat z Krajského úřadu Královéhradec-kého kraje prostředky na sejmutí a úschovu cenných kovových plastik a částí pomníků z války roku 1866 na bojišti u Hradce Králové. V závěru roku 2003 se Komitét 1866 dohodl s Muzeem východních Čech v Hradci Králové zahájit výrobu kopií těchto plastik a nápisových desek a jejich postupné osazování na jednotlivé pomníky. Muzeum na tuto výměnu poskytlo 30 000 Kč, Komitét financuje zbývajících 70 000 Kč této I. etapy, která bude realizována v 1. čtvrtletí 2003.

Cerekevce, restaurování pomníku pruských důstojníků, e.č. 100, červen 2003

Cerekevce, nápisová deska poručíka Wolfa, e.č. 95, červen 2003

Zpráva technického referenta bojišť u Náchoda, České Skalice a Svinišťan Zdeněk Jánský

Rok 2003 lze z pohledu péče a oprav památek z prusko-rakouské války roku 1866 na bojištích u Náchoda, České Skalice a Svinišťan hodnotit jako rok velmi úspěšný. Na bojišti u České Skalice byla dokončena celková renovace pomníku poručíka Felixe Prondzynského (e.č. 2) v lese Dubno.

Na bojišti u Náchoda byla provedena celková oprava a konzervace všech tří pomníků na vojenském hřbitůvku ve Vysokově u vechtrovny (e.č. 49-51), dále ve Vysokově pomníku padlým kyrysníkům 4. a 6. kyrysnického pluku (e.č. 53) a pomníku, který věnoval Bohuslav Peterka Gustavu Jausenovi a Kurtu Popplerovi (e.č. 56). Ve Václavících se uskutečnila celková oprava, včetně zhotovení nového základu, pomníku na hrobě 23 důstojníků (e.č. 79) a pomníku 25. praporu polních myslivců na Dobeníně (e.č. 70). Moravská orlice z tohoto pomníku byla na podzim roku 2003 sejmuta restaurátorem p. Janečkem z Merklovic a odvezena k celkové opravě do ateliéru. Originály odcizených bodáků z plastiky, která zdobí tento pomník, byly nahrazeny věrnými kopiemi.

Na katastru města Náchoda byl opraven pomník 2 vojáků pochovaných na úpatí táhlého hřebene Branky u Bražce (e.č. 42) a zhotovena kopie pomníku na hrobě 2 vojáků (e.č. 41), který se nalézá 100 m od předchozího. Restaurování výše uvedené památky, včetně výroby kopie pomníku, prováděl pan Josef Šrajbr z Jaroměře.

V roce 2003 se také uskutečnilo celkové restaurování ústředního pomníku na bojišti u Svinišťan. Pomník e.č. 1 věnovaný 37. pěšímu pluku z brigády arcivévodě Josefa, nacházející se na návsi ve Svinišťanech, byl renovován absolventkou Střední průmyslové školy kamenosochařské v Hořících Lucií Truněčkovou, členy Komitétu 1866 a SPVH Náchod.

Stejně jako v letech minulých probíhaly restaurátorské práce u všech opravovaných památek v souladu s dnešními restaurátorskými postupy. Jednalo se o celkové očištění kamene, jeho zpevnění organokřemičitými kapalnými prostředky, vytmelení vydrolených či jinak poškozených částí minerálním pojivem, hydrofobizaci hmoty siloxanovým kapalným prostředkem. V některých případech proběhlo barevné sjednocení kamene, resp. lokální retuš a obnova textů. Veškeré práce byly provedeny podle již osvědčených technologií s použitím osvědčených chemických prostředků firmy AQUA Praha.

Na restaurování památek se podíleli R. Teichman, Z. Jánský, I. Prymšová, J. Čížek, T. Böhm, T. Vondryška a členové Spolku přátel vojenské historie-6. praporu polních myslivců Náchod, který se v roce 2003 stal, jako první právnická osoba, členem Komitétu 1866.

V roce 2003 se uskutečnilo na bojištích u Náchoda, České Skalice a Svinišťan celkem 7 pracovních akcí, z nichž 2 brigády byly většího rozsahu. První se uskutečnila 26. června 2003 a zúčastnili se jí R. Teichman, T. Böhm, I. Prymšová, Z. Jánský, P. Nosek a P. Böhm. V rámci této akce byly tlakovou vodou očištěny pomníky ve Vysokově, Václavících a Svinišťanech, které se v průběhu roku dále restaurovaly. Druhá pracovní akce proběhla 15. listopadu 2003 a byla zaměřena na pravidelnou údržbu zeleně na vojenském hřbitově v zámecké aleji, u pomníku Myslivce ve Vysokově, u pomníku 4. a 6. kyrysnického pluku na Brance a u hro-

Václavice, pomník 23 padlých, e.č. 79, zhotovení nového základu, srpen 2003

*Náchod - Bražec, pomník 2 padlých
vojáků, e.č. 41, stav červen 2003*

*Náchod - Bražec, pomník 2 padlých
vojáků, e.č. 41, stav prosinec 2003*

Sviništany, pomník 37. pěšího pluku, e.č. 1, před celkovou rekonstrukcí v červnu 2003

Sviništany, pomník 37. pěšího pluku, e.č. 1, po restaurování, prosinec 2003

Česká Skalice - Dubno, pomník pruského poručíka Prondzinského, e.č. 2, v průběhu opravy, červenec 2003

madných hrobů u železniční trati nedaleko dubenské bažantnice u České Skalice. Ve všech čtyřech lokalitách byly odstraněny náletové dřeviny, upraveny živé plochy, shrabáno spadané listí a celkově upraven terén v okolí památek. Pracovní akce se zúčastnili R. Teichman, J. Týfa, T. Böhm, T. Vondryška, J. Čížek a 10 členů SPVH Náchod.

Celkové náklady na opravu válečných hrobů a pomníků a na zajištění péče o tyto památky na bojištích u Náchoda, České Skalice a Sviništan v roce 2003 dosáhly částky 111. tisíc Kč.

V roce 2003 pokračovaly také práce na tvorbě Generálního soupisu válečných hrobů a pomníků z roku 1866 v okrese Náchod, kdy byla shromažďována čísla jednotlivých parcel, na kterých se památky nacházejí, včetně kontaktů na jednotlivé vlastníky parcel a památek.

Zpráva technického referenta bojišť u Dvora Králové nad Labem, Trutnova a Starého Rokytníku

Ing. Pavel Tschiedel / Vlastimil Grof

Bojiště u Dvora Králové n. L.

V lednu roku 2003 vypsal město Dvůr Králové n. L. zásady pro poskytování finančních příspěvků z rozpočtu města. Komitét 1866 dostal přidělenou částku 50.000,- Kč, účelově vázanou na opravu souboru tří pomníků v lokalitě pod nádražím, věnovaného vojákům zemřelým v roce 1866 po bitvě u Hradce Králové během převozu po železnici. Jednalo se o pomníky e.č. 1-3 Generálního soupisu válečných hrobů a pomníků, bojiště Dvůr Králové n./L.

Provedením odborné restaurátorské části prací byl pověřen akad. sochař Jiří Kašpar z Mostku. Pomníky byly očištěny parou pod tlakem, povrch zpevněn prostředkem Porosil W, byly vyňaty nevhodné korodující čepy a staré vysprávky, nasazen litinový kříž, který na pomníku chyběl od roku 1978, tmelení organokřemičitým tmelem na bázi Sokratu 2802A, hydrofobizace postřikem silikonové pryskyřice Repesil Sch05, pomníky biocidně ošetřeny Bio-

Choustníkovo Hradiště, pomník setníka Edmunda Tachau, e.č. 45, září 2003

stapem 35 Ml. Bylo provedeno obnovení písma (zlacení nebylo možné z povětrnostních důvodů provést, bude dokončeno v průběhu dubna - května 2004).

V roce 2003 byly na bojišti u Dvora Králové restaurovány také pomníky v Hřibojedech e.č. 52, v Doubravici-Zálesí, e.č. 53 a 2 pomníky v Choustníkově Hradišti, e.č. 40 a 45. Všechny pomníky byly zbaveny biomasy a exhalátů, zpevněny prostředkem Porosil Z, byl odstraněn poškozený kámen a krusta, kámen doplněn minerálním pojivem, hydrofobizován konzervačním prostředkem Porosil Z a písmo obnoveno disperzí s přírodním pigmentem. Pro pomník v Hřibojedech byl dále zhotoven nový základ. Veškeré práce prováděli členové Sdružení oprav památek Číbus, SPVH Náchod a absolventi SPŠK Hořice. Finančně se na opravách podílely úřady samosprávy výše uvedených obcí.

Cleny Komitétu 1866 a SPVH Náchod (Aleš a Libor Slezákovi) byla prováděna běžná údržba pomníků, včetně znovuosazení stély Moritze Schicka a Josefa Hoffmana na starém hřbitově.

Bojiště u Trutnova

V závěru roku 2002 byly osloveny obecní úřady obcí na Trutnovsku, na jejichž katastrech se nacházejí válečné hroby a pomníky z prusko-rakouské války roku 1866. Všechny oslovené obce přispěly v roce 2003 na opravu těchto památek. Konkrétně se jedná o pomníky ve Starých Bukách, e.č. 71, Vlčicích, e.č. 68 a Pilníkově, e.č. 69. Všechny pomníky byly restaurovány obdobnými metodami jako památky na bojišti u Dvora Králové n. L. U pomníku ve Vlčicích muselo dojít k osazení svrženého těla pomníku pomocí autojeřábu. Na restaurování pomníku se podíleli členové Komitétu 1866, Sdružení oprav památek Číbus, SPVH Náchod a absolventi SPŠK Hořice.

Také činnost Městského úřadu v Trutnově zasluhuje pozornost. V jarních měsících byly dokončeny práce na stavbě srubu pro zázemí naučné stezky "Den bitvy u Trutnova", které se týkaly zabezpečení objektu a instalace vnitřních rozvodů. Dále byly dokončeny terénní úpravy. Vnitřní vybavení si pořídili členové Trutnov KVH svépomocí nad rámec uvedené ceny. Návštěvnost naučné stezky letošním roce překročila 5 000 osob, což je oproti loňsku nárůst přibližně o 2 000 lidí.

Pokračovaly také terénní práce na přístupové cestě k pomníkům 23. pěšího pluku, e.č. 54 a setníka Krušiny, e.č. 55 ve Starém Rokytínku. Svah pod pomníkem setníka Krušiny byl zpevněn navezením cca 160 t zeminy a započalo se s rovnáním povrchu cesty v úsecích přes pole a s navážením štěrku. U pomníku e.č. 54 byly vysazeny dva kusy dubu o stáří 5 let, které svým vhodnějším umístěním dále od pomníku nahradí pokácený původní strom.

V tomto roce se také úspěšně završila dlouholetá rekonstrukce centrálního památníku podmaršálka Gablenze, e.č. 41 na vrchu Šibeník. Bylo provedeno celkové restaurování vnitřního pláště, při němž byla odstraněna koroze litinových dílů a vytmeleny dilatační spáry. Kvůli prováděným pracím byl omezen přístup veřejnosti a musely být přechodně demontovány elektrorozvody. Byly znovu zaskleny vrchní okenice. Rovněž bylo odborně renovováno venkovní schodiště, které bylo naposledy opravováno v roce 1991 bez kvalitní antikorozní ochrany. Rovněž se pokračovalo v rovnání okolního terénu, aby se zde mohly konat i větší kulturní a vzpomínkové akce. Shrnuto - rekonstrukce probíhala s přestávkami 13 let a stála dohromady částku 1.480.585,- Kč.

*Starý Rokytník, pomník setníka Krušiny,
e.č. 55, 2003*

*Vlčice, pomník 3 padlým vojákům e.č. 68, na
hřbitově, po rekonstrukci kamene, srpen 2003*

Práce se nezastavily ani na opravách drobných vojenských pomníků a hrobů. Byl zhotoven nový ozdobný litinový kříž na pískovcovém soklu hrobu pruského mušketýra Wojkeho, e.č. 6 na městském hřbitově a s ním totožný na masovém hrobu u staré cesty do Starého Rokytníku v lokalitě Rozcestí za hájovnou. Dále byla provedena výroba a rekonstrukce kříže na hrobě setníka Mahra, e.č. 24 u Janské kaple. Současně s osazením křížů byl vždy kamenný sokl restaurován a barevně zvýrazněny nápisy. Zároveň s touto akcí byl vyroben a osazen nízký sokl pod mramorový pomník kadeta 16. praporu polních myslivců F. Drechslera, e.č. 27 u Janské kaple, který se v minulosti ztratil.

Nakonec je nutné se zmínit o zahájení budování expozice malého vojenského muzea. Dlouholeté vyjednávání s Vojenským historickým ústavem v Praze o možnosti zapůjčení výstavních exponátů z období války 1866 konečně přineslo své první ovoce, byť až na konci návštěvní sezóny.

Ve Stříteži byla dokončena renovace pomníku masového hrobu 17 rakouských a 17 pruských vojáků, e.č. 47. Podle dobové fotografie byl zhotoven nový sokl a pomník po osazení kompletně restaurován. Původní sokl zmizel pravděpodobně při přesunu pomníku během rovnání a rozšiřování silnice v 60. letech 20. století.

Po vandalském zásahu v roce 2002, kdy byl odcizen vrchní díl pomníku, byl letos opět opraven pomníček na Boninově kopci (e.č. 2), připomínající místo, kde se rozkládalo velitelství pruského armádního sboru v bitvě u Trutnova.

Na podzim byla zahájena rekonstrukce pomníku nadporučíka Wowsa, e.č. 17 u Janské kaple, dokončení však znemožnilo nepříznivé počasí a náročnost práce. V souvislosti s opravou byl učiněn významný objev. Prakticky se tak stalo poprvé, co byl na trutnovsku objeven soudobý dokument z období po roce 1866 v tak dobrém stavu. Při odstraňování škvárové náplně těla dutého litinového pomníku byla

objevena skleněná láhev s dokumentem, v němž je popsána historie vzniku pomníku a osudy v bitvě zabitého rakouského důstojníka. Díky tomuto cennému dokumentu, jenž byl posléze odevzdán k restaurování a uložen do Okresního archívu v Trutnově, se podařilo datovat vznik pomníku (20. 7. 1867), což byl doposud údaj neznámý. Překlad textu a další zajímavé informace o opravě budou časem zveřejněny ve spolkovém časopise *Bellum* 1866. Oprava pomníku zahrnuje restaurování litinového těla pomníku a jeho oplocení, doplnění chybějících a poškozených částí oplocení a celkové barevné řešení, dále restaurování kamenného soklu. Tyto práce se podařilo provést v roce 2003. Zbývá tedy ještě dokončit restaurování ozdobné hlavice pomníku s vojenskými emblémy a osadit ji na pomník.

Na první pohled trochu stranou zůstává rekonstrukce civilního hrobu trutnovského občana Czerného na trutnovském městském hřbitově. Výtvarně a řemeslně zajímavě provedený pomník ve tvaru štíhlé vysoké gotické věže s nápisními deskami na čelní ploše byl dlouhou dobu velmi nakloněn a letos již téměř spadl. Na poslední chvíli byl však rozebrán a přenesen na vhodnější místo. Kámen byl odborně očištěn a ošetřen. Tento pomník patřil starobylé trutnovské lékárnické rodině, z nichž právě Karl Czerny, který je na pomníku jmenován, byl v roce 1866 odvezen spolu s dalšími představiteli města do pruského zajetí.

Zpráva technického referenta bojiště u Jičína

Josef Votrubec

V roce 2003 byla pro práci v terénu stěžejní letní brigáda, uskutečněná v dnech 19. a 20. 7. 2003, na které byli přítomni místní členové P. Daniček, M. Drapák, M. Kozák, O. Krsek, M. Trakal a J. Votrubec. Provedeny byly tyto práce:

- obnova nátěru kříže na hrobě závodčího Schulze v katastru obce Rybníček (p. Trakal, p. Daniček, p. Votrubec).
- průběžná údržba dalších pomníků od náletů, křovin a přerostlé trávy (p. Daniček)
- oprava soklu pomníku nadporučíka Görhardta na vojenském hřbitově v Kbelnici (p. Kozák)
- zaploutování vchodu po ukradených vratech v kbelnickém ossariu (p. Votrubec)
- práce na úklidu areálu u Ossaria Kbelnice (hrabání trávy, křovin, snesení ulámaných větví k odvozu atp.) (pan Krsek).

Byl částečně opraven litinový saský pomník na kbelnickém vojenském hřbitově včetně zhotovení ozdob a dalších prvků a ochranného nátěru. Opravu provedla firma Zámečnictví Vodseďálek a syn z Dolních Kněžnic. Dále byl obnoven nátěr na kovovém pomníku v Jinolici na hromadném hrobě u státní silnice včetně důkladného očištění od rzi a starých nátěrů.

Byl proveden terénní průzkum na židovském hřbitově v Libosadu za účelem vztyčení a obnovení pomníku šikovatele Grimma. Pomník byl povelan a poškozen vandaly v r. 2001. Správce hřbitova p. Kindermann přislíbil přednostní opravu tohoto pomníku vzhledem k jeho výjimečnosti mezi ostatními hroby hřbitova. Restaurování pomníku bude svěřeno odborným sochařům v rámci obnovy celého hřbitova.

V soukromém muzeu p. Trakala v Újezdě pod Troskami dostala svůj prostor - vedle expozice první a druhé světové války sledující regionální události - také prusko-rakouská válka 1866 probíhající v našem okolí.

Jedná se o obrazový a další dokumentační materiál, který je zaměřen zejména na průběh jičínské a královehradecké bitvy, který p. Trakal nabízí příchozím občanům ke shlédnutí se zasvěceným výkladem. Z odezvy návštěvníků je zřejmé, že myšlenka Komitétu pro udržování památek z války roku 1866 je chápána veřejností velmi příznivě. Zájem lidé projevují koupí příslušné literatury zaměřené k roku 1866. Byla prodána literatura v hodnotě více než 1.300,- Kč.

Vyslovuji tímto uznání a poděkování za propagaci Komitétu 1866, p. Trakalovi, který svým přístupem přispívá k osvětě péče o válečné hroby.

Zpráva technického referenta pro oblast severních Čech

Jiří Náhlovský

Rok 2003 se na severu Čech nesl především v duchu jednání s městskými a obecními úřady ohledně zajištění oprav památek v roce 2004, které se nacházejí na jejich katastrálním území. Technický referent zaměřil svoje působení především na oblast Liberec - Turnov. Vlivem historického vývoje, kdy převážná část této ob-

Liberec - Dlouhé Mosty pomník majora Panze je nejohroženějším pomníkem v severních Čechách, září 2003

lasti patřila do tzv. Sudet, je povědomí obyvatel o událostech r. 1866 nižší než v jiných oblastech Čech. Je to dáno také tím, že většina zápisků popisující události jsou v německém jazyce, velké množství materiálů bylo zničeno.

Přesto se podařilo pro rok 2004 zajistit opravu pomníku prvního rakouského padlého v severních Čechách husara Josefa Czoma a pomníku pruského vojáka v Kokoříně. Nicméně opravu nejohroženější památky severních Čech, pomníku prvního padlého rakouského důstojníka, majora Franze von Panze, se stále nedaří zabezpečit. Tato památka je vlivem povětrnostních událostí a zásahu lidské ruky velmi poškozena a tomu také odpovídá výše nákladů na opravu. V době sepisování výroční zprávy probíhají jednání o opravě pomníků v Liberci, Turnově a Přeperech, ale jelikož není znám přesný výsledek, nelze z jistotou říci, budou-li nakonec realizovány.

V prosinci 2003 vydal městský úřad v Chrastavě publikaci o historii blízké obce Vítkov. V této brožuře byl mj. otisknut také článek popisující okolnosti vzniku pomníku, který je věnován rakouskému husarovi J. Czomovi, ale i událostem za pruské okupace v roce 1866. Článek je koncipován tak, aby místní obyvatelé a návštěvníci zdejšího kraje věděli, že v r. 1866 se přes blízké okolí přehnal válečný konflikt a pomník ve tvaru skalky není pouze obyčejným balvanem v poli.

Nejvýznamnější událostí roku 2003 na Liberecku byla rozsáhlá rekonstrukce souboru pomníků v Hodkovicích nad Mohelkou, kterou díky dotaci Ministerstva obrany ČR zajišťovala místní obec.

Na centrálním pomníku na bojišti u Kuřích Vod člen Komitétu Miroslav Bratrych zajistil zhotovení kopie koule, která byla původně na vrcholu pomníku a kopií nápisní desky.

Obdobně jako na jiných bojištích probíhá zpracování Generálního soupisu válečných hrobů a pomníků v regionu severních Čech. Avšak vlivem nedostačujících materiálů a chybějících informací nepostupuje zpracování tak rychle jako na jiných bojištích a místech Čech a Moravy.

Hodkovice nad Mohelkou, soubor pomníků na místním hřbitově po celkové opravě, září 2003

Zpráva technického referenta pro oblast Moravy a Slezska

Jiří Jemelka

Během celého roku 2003 pokračovaly práce na dokončení katalogizace památek v dané oblasti. Pro rozsáhlost území se tato dokončovací činnost soustředila především na Tovačovsko a Přerovsko. Byly upřesněny texty uvedené na památkách, zjišťována parcelní čísla, vlastnictví památek a ověřováno jsou-li v seznamu nemovitých kulturních památek příslušného okresu. U všech byla pořízena fotografická dokumentace a obrysové nákresy s uvedením hlavních rozměrů.

Bylo opakovaně jednáno s příslušnými činiteli na Městských úřadech v Přerově i Tovačově s cílem zajistit postupnou opravu všech pomníků 1866, jejichž stav to vyžaduje. Za stejným účelem byl několikrát navštíven katastrální úřad i pracoviště Národního památkového úřadu. Z dosavadních jednání lze konstatovat, že pro konkrétní výsledky bude nutno vyvinout ještě mnoho úsilí. A jaká je nyní situace?

Město Přerov v roce 2003 opravilo dva pomníky v Dluhonicích (e.č. 13, 14). Odbor rozvoje přislíbil, že u nich bude umístěna informace připomínající důvod vzniku obou památek, neboť pouhé uvedení roku 1866, a to jen na jedné z nich, je nedostatečné. Město předpokládá, že v květnu letošního roku zahájí obnovu pomníku e.č. 16, stojícího na přerovském hřbitově. Pomník je věnován 151 pruským vojákům. Pokud by se tak stalo, byla by oblast Přerova v pořádku. V řešení je i prohlášení pomníků e.č. 12 a 16 za kulturní památky a zajištění publicity památek zahrnutím do souboru cykloturistických a turistických tras.

Je pozitivní, že i Město Tovačov má zájem postupně opravit ty památky 1866, které to vyžadují. Byla zpracována kalkulace na opravu pomníku E. Behrovi e.č. 4 a centrálního pomníku e.č. 1. Oprava "Behra" by stála cca 75 tis. Kč, a to bez obvodových řetězů. U centrálního pomníku by část sarkofágu byla opravena za cca 86 tis. Kč a obnova textu kamenné desky, tj. 288 jmen s hodnotami, za cca 205 tis. Kč. Zatím co pomník "Behra" je nutno opravit nejlépe již v roce 2004 (naposledy to bylo v roce 1901), k opravě centrálního pomníku by mohlo dojít o rok později. Zde je třeba zvážit, jak naložit s nápisovou deskou vzhledem k vysokým nákladům na její obnovu. Lze ji buď zakonzervovat takovou jaká je, nebo uvést jen počty padlých dle hodnot a beze jmen a jména padlých zveřejnit na informační tabuli, kterou na náš popud chce město umístit vedle pomníku, vč. klasického zastřešeného turistického posezení. Návrh na obsah informační tabule je úkolem Komitétu s tím, že obdobná informace bude instalována i před tovačovským zámkem. V této části zprávy je třeba konstatovat, že na opravu pomníku "Behra" i na opravu centrálního pomníku Město Tovačov očekává pomoc Komitétu při získávání grantů.

Obnovit však potřebují ještě další dva menší pomníky. V obou případech jde o pískovcový sokl s kovovým křížem a s nápisy. První z nich stojí v Olomoucké ulici, e.č. 6, druhý u zdi mlýna, e.č. 7. Je navrhováno aby Komitét přispěl na opravu alespoň jednoho z nich. V obou případech bude zřejmě levnější kámen s nápisy vyhotovit nově. Posudek kamenosochařem dosud nebyl vyhotoven. Zbývající 4 památky z roku 1866 na katastru Tovačova jsou k dnešnímu dni v dobrém stavu.

Tovačovské památky jsou vedeny v seznamu nemovitých kulturních památek mimo jednu. Jde o e.č. 8. Tento případ je řešen s pracovištěm Národního památkového ústavu.

Členové Komitétu a historické jednotky 8. pěšího pluku v průběhu roku upravovali okolí centrálního pomníku a zvýraznili na sarkofágu část nápisu. Dělo se tak i před pravidelnou vycházkou po bojišti, která v roce 2003 připadla na 12. července a jako vždy byla dostatečně navštívena veřejností a kladně hodnocena. Účastníci kvitovali především to, že o událostech roku 1866 jsou informováni a že bývají přítomni vojáci v historických uniformách. Na úspěchu se nemalou měrou podílí i město Tovačov. Postaralo o úklid kolem památek a o přístup k nim. Uhradilo věnce pro pietní vzpomínku a na závěr akce umožnilo přítomným prohlédnout si zdarma expozice tovačovského zámku. Velkým pozitivem této akce je i získaná informace o existenci kříže, který byl postaven s přispěním jednoho mecenáše a obce Čechůvky na památku jezdecké šarvátky u Kralic dne 14. 7. 1866, nyní e.č. 11.

Pořádání vycházky po tovačovském bojišti patří do oblasti osvěty. Zde možno zařadit i povídání o roku 1866 uskutečněné na požádání turistů, jejichž zářijová vycházka vedla kolem ústředního pomníku. Patří sem i zpracování černobílého čtyřstránkového letáku pro potřeby tovačovského muzea.

Poslední manuální činností v roce 2003 členů Komitétu byla podzimní drobná údržba na dvou památkách. Byla zacelena hluboká puklina soklu pomníku e.č. 6, který stojí v Olomoucké ulici. Kovová část byla natřena kvalitním lakem. Stejně tak bylo postupováno i v případě kříže e.č. 3.

PÉČE O VÁLEČNÉ HROBY A POMNÍKY MIMO AREÁLY BOJIŠŤ Z ROKU 1866

V roce 2003 byla vyvíjena také aktivita v oblasti péče o válečné hroby a pomníky z roku 1866 mimo vlastní areály bojišť. Díky iniciativě našeho člena pana Jaroslava Veselého ml. z Chrudimi byl osloven Městský úřad v Chrudimi, aby zajistil opravu dvou pomníků z prusko-rakouské války roku 1866 na místním hřbitově.

V závěru roku 2003 skutečně k opravě obou památek došlo. Pomníky Josefa Matyáše, koželužského tovaryše z Vamberka, který byl nešťastnou náhodou střelen pruskou střelou do hlavy a Michaela Zelaye ??? byly restaurovány odbornou firmou. V roce 2004 by mělo dojít k osazení kopií kamenných křížů, které byly v minulosti odcizeny a podle archivních dokumentů budou také obnoveny již nečitelné nápisové desky.

POŘÁDÁNÍ VZPOMÍNKOVÝCH, KULTURNÍCH A SPOLEČENSKÝCH AKCÍ

Popularizace myšlenek ochrany a péče o válečné hroby z roku 1866 a zvýšení povědomí o válečných událostech války "šestašedesáté" je především v období před nadcházejícím vstupem naší republiky do EU stále důležitější. Jedním z našich cílů je také představení tohoto v Evropě unikátního souboru válečné funerální architektury, což s sebou kromě žádoucího efektu přílivu zahraničních turistů se vším, co to pro ekonomiku regionu znamená, přináší také jistá rizika. Aby areály bojišť zvýšeným pohybem osob neutrpěly, je potřeba citlivě vybalancovat pietní, edukativní a komerční stránku věci. Je třeba vyzdvihnout fakt, že my všichni jsme povinováni chránit památku velitelů i prostých vojáků ctících prvořadou

Václavice, slavnostní vysvěcení zrestaurovaného pomníku VI. armádního sboru dne 8. 6. 2003

povinnost - službu svému císaři a své vlasti. Jim a jejich čestným následovníkům, kteří si byli vědomi, kde je jejich místo, musí navždy patřit tichá vzpomínka - jen tak můžeme naplnit odkaz zakladatele a prvního předsedy našeho spolku Jana Nepomuka Steinského.

Členové spolku pořádali nebo participovali v roce 2003 na následujících akcích:

- Znovuodhalení pomníku VI. armádního sboru ve Václavicích
- Centrální vzpomínková akce Komitétu 1866 ke 137. výročí prusko-rakouské války v Nechanicích
- Vzpomínkové setkání ke 137. výročí bitvy u Hradce Králové
- Výroční den Komitétu 1866 spolu s představením knihy Komitét 1866 - péče o válečné památky v běhu staletí.

Na neděli 8. června 2003 bylo naplánováno znovuodhalení a vysvěcení celkově renovovaného pomníku VI. armádního sboru, který tvoří společně s kostelem sv. Václava dominantu vrchu Dobenín, dějiště prudkých bojů v červnu 1866. Průvod zástupců tradičních historických jednotek z nedaleké obce Provodov-Šonov přivedl účastníky v horkém letním odpolední do Václavic. Zde po krátkých projevech předsedy mikroregionu Svazek obcí 1866 Jana Regnera a technického referenta Komitétu 1866 pro bojiště u Náchoda, České Skalice a Svinišťan Zdeňka Jánského vysvětil pomník duchovní římskokatolické církve z novoměstské farnosti. Za všechny padlé na náchodském bojišti pak byla sloužena mše v kostele sv. Václava. Odpoledne bylo zakončeno kulturním programem v Šonově.

V roce 2002 Komitét 1866 obnovil tradici pořádání centrálních vzpomínkových akcí v místech, kde v červnových a červencových dnech roku 1866 bojující vojska zasáhla do života obcí a občanů. V roce 2003 se místem konání stalo královéhradecké bojiště, i když ve své okrajové části.

Městečko Nechanice, které se regionálně řadí spíše k Novému Bydžovu, přivítalo účastníky v sobotu 21. června 2003 krásným letním dnem. Spolupořadatelem se stal Městský úřad Nechanice, neboť rámcem vzpomínkových akcí se stalo 775. výročí první písemné zmínky o Nechanicích. Již od pátku se tak sjížděli do Nechanic rodáci a příznivci tohoto města. V sobotu zahájil vlastní pietní akt starosta města ing. Havlín a hejtmán Královéhradeckého kraje ing. Bradík. Po položení věnců k pomníku na náměstí pokračoval kulturní program odpoledne vystoupením vojenské dechové hudby 6. praporu polních myslivců z Náchoda, slavnostním nástupem historických jednotek a bojovou ukázkou "Ústup sasského sboru", která se již tradičně setkala s největším ohlaselem u početného diváctva. V podvečer vystoupila hudební skupina Kantoři a skupina historického šermu Manové Přemysla Otakara. Celý den byl rámován jarmarkem řemeslnických výrobků na náměstí, který přispěl k dotvoření historické atmosféry. V roce 2004 bude centrální akce pořádána v České Skalici u příležitosti osazení pomníku na hrobě 19 pruských a rakouských vojáků, exhumovaných při stavbě obchvatu města.

Ve výroční den bitvy u Hradce Králové, který v roce 2003 připadl na čtvrtek, proběhlo slavnostní odhalení repliky pamětní desky protektora ústředního spolku Viléma prince ze Schaumburg-Lippe. V podvečer 3. července se v prostoru

Historická jednotka pruské gardy z Předměřic nad Labem při bitevní ukázkě v Nechanicích

Chlum, výroční den Komitétu 1866 a odhalení pomníku zakladatele J. H. Steinského

Ossaria na Chlumu shromáždilo několik zástupců historických jednotek z blízkého okolí, členů Komitétu 1866 a místních občanů. Po krátkém přivítání přítomných předsedou Ing. Komárkem a ředitelem Muzea východních Čech v Hradci Králové PhDr. Zahradníkem, kteří připomněli jak osobnost a zásluhy prince Schaumburg-Lippe v péči o památky z prusko-rakouské války, tak i smutný konec originálu, který byl zcizen v roce 1997. Poté následovalo odhalení pamětní desky, kterého se ujali společně Ing. Komárek a B. Poláček. Po zapsání přítomných do pamětní knihy Komitétu 1866 následoval přesun do kostela Proměnění Páně v Chlumu, kde byla sloužena zádušní mše za padlé v bitvě 3. července 1866.

Program vzpomínkových akcí ke 137. výročí tragické bitvy u Hradce Králové pokračoval v pátek 4. července shromážděním historických jednotek na nábřeží před budovou Muzea východních Čech, odkud se přesunuly do Šimkových sadů, kde byla inscenována bitevní epizoda "Boj o pevnostní ravelin".

Poslední den, v sobotu 5. července 2003, se od 11. hodiny za méně příznivého počasí konal pietní akt za padlé u památníku Baterie mrtvých na Chlumu. Hudební doprovod při tomto aktu zajišťovala vojenská dechová hudba 6. praporu polních myslivců z Náchoda. Odpoledne již tradičně patřilo zájemcům o bitevní ukázkou tradičních historických jednotek, která byla tentokrát koncipována jako boj o vesnici Probluz na jižním křídle fronty.

Založení původního spolku s názvem "Das Lokalkomitée für Errichtung und Erhaltung der Krieg-Denkmale auf dem Schlachtfelde bei Königgrätz im Jahre

1866" dne 2. prosince 1888, tedy před 115. lety, se stalo vpravdě inspirativním podnětem pro širokou plejádu činností, které byly směřovány k Výročnímu dni Komitétu 1866. Ten se uskutečnil 4. října 2003 na Chlumu. První říjnová sobota se tak stala příležitostí k setkání většiny členů spolku, které začalo krátce po 10. hodině slavnostním shromážděním před Válečným muzeem 1866 a odhalením pomníku zakladateli a prvnímu předsedovi Komitétu 1866 Janu Nepomuku Steinskému. Shromáždění pozdravil také zástupce Královéhradeckého kraje, radní pro kulturu Jiří Rokl. Po obědě v restauraci "U polních myslivců" následovala 15. Valná hromada pojatá spíše ve slavnostnějším rázu. V jejím průběhu byla totiž prezentována několikaměsíční práce, pod kterou se podepsalo hned několik členů spolku - kniha Komitét 1866 - péče o válečné památky v běhu staletí. Přítomným členům byly předány členské průkazy a spolkové odznaky a na závěr byly slavnostně jmenováni dva čestní členové - dlouholetý předseda spolku B. Poláček z Hradce Králové a celoživotní popularizátor problematiky "šestašedesáté" války M. Kroček z Ostravy. Oceněny byly také - fyzické osoby a obce, které významně přispěly k naplňování cílů Komitétu 1866.

15. Valná hromada Komitétu 1866 jmenovala zasloužilými členy:

a) fyzické osoby

- Ing. Pavel Bradík, hejtman Královéhradeckého kraje, Hradec Králové
- Ing. Josef Fučík, Sdružení zemské obrany 1627 - 1918, Praha
- Marie Hrdá, průvodkyně Památníku bitvy 1866 na Chlumu, Chlum
- Ing. Čestmír Jung, vedoucí odboru cestovního ruchu Královéhradeckého kraje, Jičín
- Aleš Kubeš, voják ve výslužbě, Milovice
- PhDr. Pavel Mertlík, vedoucí odboru kultury a památkové péče Královéhradeckého kraje, Jaroměř
- Ing. Josef Pažout, ředitel Střední průmyslové školy kamenosochařské v Hořicích, Jičín
- Ing. Erik Tichý, emeritní profesor Střední průmyslové školy kamenosochařské v Hořicích, Hořice
- PhDr. Zdeněk Zahradník, ředitel Muzea východních Čech, Dobruška

b) právnické osoby

- Obec Dolany
- Obec Dolní Přím
- Město Dvůr Králové n. L.
- Obec Hajnice
- Obec Kbelnice
- Obec Kocbeře
- Obec Máslojedy
- Město Náchod
- Obec Provodov-Šonov
- Město Trutnov
- Obec Všestary
- Obec Vysokov

Odpolední program Výročního dne Komitétu 1866 byl zakončen pietním aktem u zrenovaného pomníku 51. pěšího pluku v lese Svíb a procházkou Alejí mrtvých ve Svíbu s prohlídkou jednotlivých památek na válečné události roku 1866.

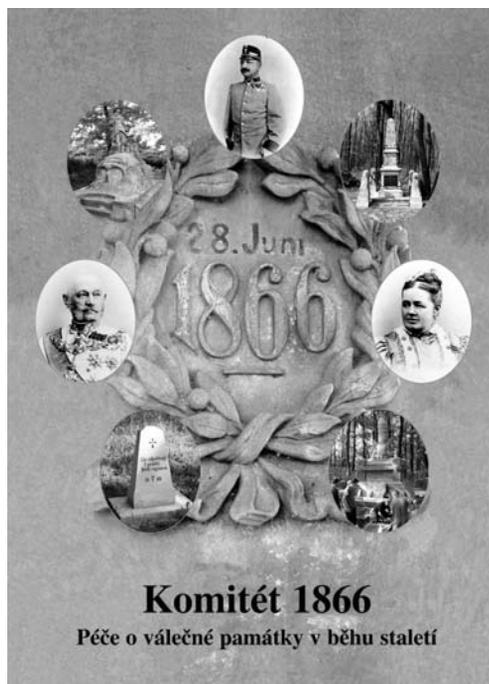
PUBLIKAČNÍ ČINNOST

Spolkový časopis Bellum 1866 vstoupil do svého čtrnáctého ročníku, který byl již tradičně rozdělený do 4 čísel po 40 stranách textu a 8 stranách černobílých fotografií na křídovém papíře. Náklad 300 výtisků byl udržen díky významné podpoře Muzea východních Čech. Bylo publikováno opět několik článků a studií přibližující osudy lidí poznamenaných válečnými konfliktem, pokračoval také seriál překladů a přepisů dobových kronik z regionu severních Čech. Poprvé byla v úvodním čísle ročníku přetištěna kompletní Výroční zpráva za rok 2002 a další informace o dění ve spolku získali čtenáři prostřednictvím zápisů i samostatných článků. Ve druhé polovině roku 2003 začala redakční rada časopisu připravovat změny, které budou uvedeny do praxe v následujícím ročníku. Hlavním důvodem je oddělení vnitroinformačního média, kterým se stal Bulletin 1866, určený pro členy spolku, a odborného časopisu, který má dostat do rukou široká veřejnost. Časopis Bellum 1866 by se měl tudíž vrátit ke svému původně zamýšlenému poslání odborného periodika, zaměřeného na prusko-rakouskou válku 1866.

Kniha Komitét 1866 - péče o válečné památky v běhu staletí

Jak již bylo výše zmíněno, na Výročním dni Komitétu byla představena stěžejní publikace za několik posledních let. Kniha Komitét 1866 - péče o válečné památky v běhu staletí si klade za cíl pozvat čtenáře do našeho spolku, představit mu nejen ve stručnosti událost, která rámuje předmět našeho zájmu (tj. válečné události samotné), ale především pohnutky, které daly vzniknout organizaci, která ve své historii zasáhla tři století, byla nucena vyrovnat se s nepochopením až odporem úřadů, ať už v období první Československé republiky nebo za obou totalitních režimů. Celkový počet více než dvou tisíc členů spojovala a spojuje i nadále úcta k památce předků, kteří v boji za svoji vlast a svého císaře položili své životy.

Kniha, která tak poprvé shrnuje dějiny spolku na pozadí péče o válečné hroby, obsahuje řadu příloh, více než 200 černobílých a barevných fotografií a dobové pohlednice. Vypovídá o souboru památek z války, která se odehrála převážně na území dnešní České republiky, a v níž padly, svým zraněním podlehy nebo v důsledku války strádaly desetitisíce českých vojáků a civilních obyvatel.

Skládačka Bojiště z roku 1866 - Královéhradecký kraj

Dalším významným počinem v oblasti podpory turistického ruchu v oblasti bojišť je skládačka "Bojiště z roku 1866 - Královéhradecký kraj". Představuje nejdůležitější památky, muzea a naučné stezky v tomto regionu, a to ve dvou verzích - české (se stručným popisem válečných událostí) a cizojazyčné (německé, anglické a polské). Důležitou součástí je popis jednotlivých naučných stezek, které by v nejbližších letech měly splynout v ucelený komplex, dávající všem zájemcům o vojenskou historii i návštěvníkům královéhradeckého kraje všeobecný přehled jak o událostech válečného roku 1866 z pohledu vojáků i obyčejných lidí, tak o vzniku unikátního souboru vojenské funerální architektury, která na jednotlivých bojištích za 137 let vznikla.

INTERNETOVÝ PORTÁL 1866

Od roku 2002 se dále rozvíjí internetový Portál 1866. Smyslem tohoto portálu je sdružit na jeho stránkách co největší počet zájmových sdružení, muzeí, úřadů a dalších institucí s cílem vybudovat informační centrum zaměřené na vše, co má souvislost s událostmi prusko-rakouské války roku 1866.

V roce 2003 byly zprovozněny internetové stránky mikroregionu "Svazek obcí 1866," který sdružuje 6 obcí na Náchodsku.

Neživějšími rubrikami těchto stránek je přehled akcí pořádaných jednotlivými sdruženími v průběhu kalendářního roku s upozorněním na nejbližší z nich a Aktuality, které ve stručnosti seznamují návštěvníky stránek s nejdůležitějšími činnostmi a informacemi. Prostřednictvím internetu je také nabízena odborná literatura včetně knihy Komitét 1866 - Péče o válečné památky v běhu staletí.

SPOLKOVÁ ČINNOST KOMITÉTU 1866

V roce 2003 se konalo celkem 6 zasedání představenstva Komitétu 1866 a to ve dnech 25. ledna, 22. února, 26. dubna, 7. června, 13. září a 6. prosince, všechny se uskutečnily v Hradci Králové. Konaly se také 2 valné hromady. 14. výroční Valná hromada 8. března 2002 v Hradci Králové v přednáškovém sále Muzea východních Čech a 15. Valná hromada v sále restaurace "Na bojišti" na Chlumu dne 4. října 2003 jako součást Výročního dne Komitétu.

Březnová Valná hromada, ač se to na první pohled nemuselo jevit, byla nejvýznamnější od konce roku 2001. Stávající předsednictvo na ní složilo účty za více než rok pilné práce, a zároveň si ověřilo, zda dokáže své představy o fungování Komitétu obhájit před členskou základnou. Podle nových stanov z roku 2002 zkracujících volební období předsednictva na dva roky byla totiž také Valnou hromadou volební.

Mnohastránková zpráva, z níž byly na jednání komentovány pouze úryvky, dokumentuje dostatečně příležitosti, které se před Komitétem otevřely díky využití nových možností financování činnosti spolku. Počet úkolů, které z usnesení Valné hromady vyplynuly, mají s blížícím se 140. výročím v roce 2006 vzrůstající tendenci.

Valná hromada přijala 20 bodů usnesení, které se staly hlavní náplní činnosti pro rok 2003:

1. zajistit opravu pomníku 51. pěšího pluku ve Svíbu
2. zajistit opravy pomníků na bojišti královéhradeckém, na které budou získány granty
3. zajistit opravy vytipovaných pomníků na bojištích u Hradce Králové, Trutnova a Náchoda
4. zpracovat generální soupis válečných hrobů a pomníků 1866 v působnosti Komitétu 1866
5. zajistit oslavy 115. výročí zřízení Komitétu 1866 na den 4. 10. 2003
6. zajistit centrální akci Komitétu 1866 v Nechanicích, kde hlavním dnem je 21. 6. 2003
7. dokončit koncepci rozvoje bojišť
8. usilovat o zřízení expozice vojenských dějin kraje Hradec Králové v Muzeu východních Čech.
9. prosazovat rozšíření zázemí muzea na Chlumu v míře odpovídající nejen současným požadavkům; posuzovat a doporučovat takové zpracování projektu, které by citlivě navazovalo na současnou architekturu budovy muzea
10. rozvíjet internetovou prezentaci záměrů a výsledků Komitétu 1866
11. usilovat o granty Krajského úřadu v Hradci Králové, města Hradec Králové, Ministerstva obrany ČR a Ministerstva kultury ČR
12. jednat s kompetentními osobami ve snaze ovlivnit tvorbu zákona o válečných hrobech
13. zabezpečit zhotovení a předání nových členských průkazů Komitétu 1866
14. zapojit se do jednání o náplni práce nově vznikající funkce konzervátora s cílem ovlivnit vytvoření pravidel podporujících záměry Komitétu 1866; prosazovat na místa konzervátorů členy Komitétu 1866, využít přitom jejich vlastní projevený zájem o tuto funkci
15. vydat adresář členů Komitétu 1866 i dalších důležitých adres a spojení
16. řešit poškození pomníku myslivce Hory na pražském hřbitově; zjištěním situace pověřit člena Komitétu 1866 z Prahy
17. informovat ve spolkovém tisku o vydávaných publikacích, propagačních materiálech, pohlednicích, o videu apod. s tematikou 1866; zveřejňovat nabídky těchto materiálů, pokud je vydává sám Komitét 1866, nebo bude o to požádáno autorem

18. pověřit některého člena Komitétu 1866 založením a vedením kroniky Komitétu 1866
19. stanovit pravidla pro vznik, doplňování a vedení archivu Komitétu 1866; pověřit člena Komitétu 1866 vedením tohoto archivu a průběžně informovat členy o přírůstcích
20. průběžně věnovat úsilí tomu, aby se na existující původní hroby s ostatky vojáků navrátily přemístěné pomníky; pověřit technické referenty, aby vhodné památky pro tento účel vytipovali.

15. Valná hromada, konaná 4. října 2003, byla spojena s Výročním dnem Komitétu 1866 na Chlumu. Jak již bylo řečeno, místo tradiční pracovní atmosféry zavládla v jednacím sále slavnostní nálada spojená s předáním členských průkazů a spolkových odznaků přítomným členům, jmenováním čestných a zasloužilých členů a představením knihy o Komitétu. Valné hromady se účastnili pozvaní čestní hosté, kteří byli také přítomni předchozímu odhalení pomníku zakladateli spolku J. N. Steinskému.

Podunajím po stopách Habsburků

Ve dnech 16. - 18. 5. 2003 se 6 členů Komitétu 1866 zúčastnilo společného zájezdu se Spolkem přátel vojenské historie z Náchoda do Rakouska. Cílem tohoto zájezdu bylo navštívit pamětihodnosti spojené s osobami habsburského rodu. Mezi navštívenými místy byl Artstetten s hrobkou bývalého následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, Persenbeug, rodiště posledního císaře Karla I., největší rakouský klášterní komplex v Melku s tzv. císařskou chodbou, zámky Schönbrunn a Laxenburg a bývalý lovecký zámeček Mayerling, dějiště tragédie korunního prince Rudolfa. Tématicky se poněkud vymykala prohlídka dvou vídeňských okrajových čtvrtí Aspern a Essling, spjatých s bojovými operacemi za napoleonských válek v květnu 1809. Některé poznatky z rakouského řešení návštěvnosti tématicky souvisejících atraktivních míst budou využity při koncipování naučných stezek ve východočeském regionu.

Zájezd LIPSKO - Bitva národů

Poslední víkend v září (26. - 28. 9. 2003) se uskutečnil zájezd členů Komitétu 1866 společně s kolegy z náchodského Spolku přátel vojenské historie na bojiště Bitvy národů u Lipska a do Drážďan.

V pátek 26. 9. byl program zahájen prohlídkou jednoho z mnoha saských hradů, pevnostního komplexu Königstein, vypínajícího se nad řekou Labe s řadou expozic rozmístěných v budovách rozsáhlého areálu.

V sobotu program pokračoval výjezdem do Lipska, kde byl hlavním předmětem zájmu památník Bitvy národů spolu s několika pomníky v okolí města. Odpoledním cílem bylo Vojenské muzeum v Drážďanech, přičemž v neděli byla prohlídka města završena návštěvou Zwingeru. Cestou zpět (po exkurzi na hřbitově v Žitavě s několika pomníky z roku 1866) byl revidován stav několika pomníků v severních Čechách.

Pevnost Königstein v Sasku

Expozice v muzeu pevnosti Königstein

Další činnost Komitétu 1866

Zástupci Komitétu 1866 se zúčastnili kromě akcí, na kterých organizačně, finančně nebo materiálně participoval, také na akcích, které měly spojitost s "šestašedesátou" nebo s vojenskou historií - plesy v Josefově a Náchodě, kulturní a vzpomínkové akce v Trutnově a u Slavkova nebo vojenských manévřů na Hrádku u Nechanic.

Spolupráce s úřady státní správy a samosprávy

V lednu 2003 obdržela Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR vládní návrh zákona o válečných hrobech. Ten pouze potvrzoval současný stav, který byl done dávna legislativně ošetřen usnesením vlády ČR č. 427 z roku 1999. Kromě faktu, že v tomto návrhu byla řešena pouze administrativně správní stránka věci bez přihlídnutí k širšímu kontextu historickému a společenskému, byl největší problém v postavení Ministerstva obrany do role arbitra rozhodujícího o zřízení, přemístění či rušení válečného hrobu či pietního místa. Přitom vládní návrh ukládal péči o válečné hroby jejich vlastníkům, což bylo druhé problémové místo tohoto dokumentu. V listech vlastnictví jsou nezdůdky uvedeny organizace, jejichž stanovy již dávno zavál čas. Tyto památky by byly takto odsouzeny k postupnému zániku, protože povinná péče by nebyla nikde vymahatelná.

Jedním z úkolů vzešlých z jarní 14. Valné hromady bylo pověření předsednictva aktivně jednat s kompetentními osobami ve snaze upravit finální verzi zákona do podoby, která by občanským sdružením umožňovala víc než jen klást věnce při výročích významných bitev. Při absenci přímých kontaktů byly využity partnerské organizace se shodným pohledem na tuto problematiku k přesvědčení poslanců napříč politickým spektrem o nutnosti spolupracovat s odborníky nejen při vlastní tvorbě zákona, ale především v praxi. Přestože byl před finálním hlasováním vypracován kompromisní návrh občanských sdružení, schválena byla poslanci mírně upravená vládní předloha.

Grantová politika Komitétu 1866

V roce 2003 se Komitét pro udržování památek z války roku 1866 zapojil do různých grantových systémů několika institucí:

1. Královéhradecký kraj
  - a) Podpora péče o nemovité a movité kulturní památky
  - b) Podpora publikační činnosti a literatury
  - c) Zpracování dat a informací
2. Město Hradec Králové
3. Kulturní a sportovní nadace města Náchoda
4. Město Hořice

1. Královéhradecký kraj

V řádném termínu vyhlášeném pro podání grantů Královéhradeckého kraje podal Komitét 1866 v roce 2003 celkem 5 žádostí. Dvě žádosti nebyly doporučeny k realizaci a ve třech byl Komitét 1866 úspěšný.

První grant pod názvem "Záchrana pomníku 51. pěšího pluku v lese Svíb - Máslojedy" byl zpracován za účelem sdružení finančních prostředků na zajištění celkové rekonstrukce jednoho z nejhroženějších pomníků z prusko-rakouské vál-

ky roku 1866 na bojišti u Hradce Králové. V rámci grantového řízení bylo získáno 90.000 Kč.

Druhý grant byl nazván "Kniha ke 115. výročí založení Komitétu pro udržování památek z války roku 1866 a zahájení pravidelné péče o válečné hroby na území ČR". Získané prostředky ve výši 25.000 Kč byly použity na vydání knihy Komitét 1866 - péče o válečné památky v běhu staletí.

Třetí grant pod názvem ??? byl zaměřen na zpracování databáze památkových objektů v okresech Trutnov, Náchod a Rychnov nad Kněžnou se zaměřením na hrady, zámky a tvrze, městské a vesnické památkové rezervace, pevnosti a opevněné kostely a kláštery. Získané informace byly využity Královéhradeckým krajem pro vydání propagační brožury.

2. Město Hradec Králové

Na Magistrát města Hradce Králové byly v roce 2003 podány tři žádosti o zařazení do grantového systému. Jedna žádost byla doporučena k realizaci. Jednalo se o podporu vydání knihy Komitét 1866 - péče o válečné hroby v běhu staletí ve výši 10.000 Kč.

3. Kulturní a sportovní nadace města Náchoda

Městskému úřadu v Náchodě byla zaslána žádost o poskytnutí finančních prostředků na vydání knihy Komitét 1866 - péče o válečné hroby v běhu staletí. Z Kulturní a sportovní nadace města Náchoda obdržel Komitét 1866 částku 5.000 Kč.

4. Město Hořice

Městský úřad v Hořicích poskytl na základě žádosti Komitétu 1866 částku 5.000 Kč na vydání knihy Komitét 1866 - péče o válečné hroby v běhu staletí.

Dotlační politika Ministerstva obrany ČR

V roce 2002 byl zpracován projekt "Soubor 22 nejohroženějších památek 1866 - záchrana pomníků na válečných hrobech a jejich úprava", kterým se Komitét 1866 zapojil do grantové politiky Ministerstva obrany České republiky. V souladu s usnesením vlády č. 1292 z 6. 12. 1999 přidělilo MO ČR, Kancelář veteránů, odbor válečných hrobů na rok 2003 částku ve výši 288.000 Kč, která byla použita na financování oprav válečných hrobů a pomníků výše uvedeného souboru.

V roce 2003 zpracoval Komitét 1866 projekt "Soubor 33 válečných hrobů a pomníků na území Královéhradeckého kraje - záchrana válečných hrobů a jejich úprava". Tento projekt byl společně s žádostí o dotaci na realizaci tohoto projektu ve výši 917.000 Kč, zaslán na ministerstvo obrany ČR. V závěru roku 2003 bylo ministerstvem obrany oznámeno, že požadované finanční prostředky na realizaci projektu budou uvolněny ze státního rozpočtu v roce 2004.

Komitét 1866 uspěl také se svojí žádostí na MO ČR o finanční příspěvek na vydání knihy Komitét 1866 - péče o válečné hroby v běhu staletí. Dotace byla poskytnuta ve výši 25.000 Kč.

Čistěves, pomník 61. pěšího pluku,
e.č. 34 před rekonstrukcí, duben 2003

Čistěves, pomník 61. pěšího pluku, e.č. 34,
po celkové rekonstrukci, červen 2003

Čistěves, detail pomníku 61. pěšího pluku,
e.č. 34, před restaurováním, duben 2003

Čistěves, detail pomníku 61. pěšího pluku,
e.č. 34, po restaurování, červen 2003

ZPRÁVA O HOSPODAŘENÍ ZA ROK 2003

Počáteční stav k 1. 1. 2003	75 740,92
Příjmy celkem	1 792 501,93
Výdaje celkem	1 472 479,60
Termínovaný vklad 5 let	68 000,00
Zůstatek k 31. 12. 2003	395 763,25
Zhodnocení	320 022,33

Největší příjmy

Dotace MO ČR Soubor 22 válečných hrobů	288 000,00
Grant Královéhradeckého kraje na opravu pomníku 51. pěšího pluku	90 000,00
Příspěvek na Centrální akci Komitétu 1866 v Nechanicích	57 000,00
Příspěvek na výrobu kopií plastik na bojišti u Hradce Králové	30 000,00
Grant na zpracování databáze Královéhradeckého kraje	40 000,00
Zpracování Generálního soupisu válečných hrobů a pomníků	150 000,00
Příspěvky na opravy pomníků Máslojedy, Cerekvice, Všestary, Hrádek	169 000,00
Příspěvky na opravy St. Buky, Pilníkov, Vlčice, Nedělišťe, Dvůr Králové	103 700,00
Prodej publikací a časopisu Bellum 1866	104 772,00
Členské příspěvky	19 000,00

Největší výdaje

Restaurování pomníku IR 51 v lese Svíb	190 943,10
Tisk knihy Komitét 1866 - péče o válečné památky v běhu staletí	163 275,00
Bellum 1866 roč. 2003	36 000,00
Centrální akce Komitétu 1866 v Nechanicích a Výroční den na Chlumu	58 291,00
Zřízení pomníku zakladateli Komitétu 1866	30 868,00
Opravy válečných hrobů a pomníků v roce 2003	484 886,40
Výroba a tisk skládačky o bojištích 1866	117 233,00
Spolkové odznaky	30 012,00

VÝVOJ ČLENSKÉ ZÁKLADNY V LETECH 1990 - 2003

Členská základna Komitétu pro udržování památek z války roku 1866 prodělala v průběhu své existence poměrně klidný vývoj. V uplynulém roce jsme díky zvýšenému úsilí o prezentaci spolku na veřejnosti zaznamenali největší nárůst členské základny od roku 1990 (čtyřem členům bylo ukončeno členství z důvodu neuhrazení členských příspěvků). Poprvé přibyla také kategorie právnických osob, kdy byl přijat Spolek přátel vojenské historie - 6. praporek polních myslivců z Náchoda, který se pravidelně podílí na práci Komitétu. Podzimního výročního dne na Chlumu bylo využito k ohodnocení mnoha osobností přispívajících významně k uskutečnění záměrů Komitétu, kterým byl udělen statut zasloužilého člena.

Termín konání Valné hromady	Řádný člen			Čestný člen			Zasloužilý člen		
	celkem	z toho žen	z toho PO*	celkem	z toho žen	z toho PO	celkem	z toho žen	z toho PO
31. 03. 1990	56			3	1				
23. 03. 1991	83			5	1				
25. 04. 1992	105			6	1				
27. 03. 1993	99	4		5	1				
26. 03. 1994	93	4		7	1				
08. 04. 1995	85	2		7	1				
30. 03. 1996	93	2		6	1				
12. 04. 1997	93	2		6	1				
11. 04. 1998	84	1		6	1				
14. 04. 1999	73	2		5	1				
08. 04. 2000	76	2		5	1				
31. 03. 2001	79	2		5	1				
16. 03. 2002	81	2		5	1				
08. 03. 2003	95	3	1	5	1				
Stav 31. 12. 2003	105	4	1	7	1		21	1	12

* právnická osoba